

ameriške čete pojdejo v Italijo.
Washington, 19. jun. — Poroča
se, da je vojni tajnik Baker zago-
varjal italijanskemu poslaniku, da

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Izhaja dnevno razen nedelj in praznikov.

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) in Kanada \$3 na leto, \$1.50 na pol leta in 75c na tri mesece; Chicago in inozemstvo \$4.50 na leto, \$2.25 na pol leta, \$1.12 na tri mesece.

Naslov na vas, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2687 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Issued daily except Sunday and Holidays.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

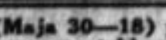
Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$3 per year; Chicago and foreign countries, \$4.50 per year.

Address:

"PROSVETA"

2687 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

Telephone Lawrence 4636.



Datum v oklepaju n. pr. (Maja 30—18) poleg vsakega imena in naslova pomeni, da vam je s tem dnevno potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

BRUTALNOST HABSBUŽANOV V PRAVI LUČI.

Bili so časi, ko so Habsburžani množili svoje fevdno posestvo z ženitvami, ki je danes poznano pod imenom avstro-ogrska monarhija. Habsburžanom so zadostovale poroke, da so pomnožili število svojih podanikov. S temi ženitvami so spravili pod svojo oblast različne narode, ki so jih vladali po starem latinskem reku "divide et impera" (deli in vladaj). Ščuvali so narod proti narodu, priznavali so Nemcem v Avstriji in Madžarom na Ogrskem hegemonijo nad drugimi narodi, da je ostalo v avstro-ogrski fevdni domeni Habsburžanov vse pri starem. Če je kateri narod zahteval malo bolj glasno svoje pravice, so policaji, žandarji in pandurji skrbeli, da glas ni postal preveč glasan. In če poklicani beriči niso mogli vtihniti ljudskega glasu, je napravilo vojaštvo z bajoneti in repetirkami "red in mir", ki je s svinčenkami vedno doseglo uspehe v interesu habsburške dinastije. Grdo je vladala vladajoča klika na Dunaju tudi delavce. V Trstu, Gradcu, Pragi, Moravski Ostravici, na Dunaju in drugod trohne v grobovih žrtve avstrijskega fevdalizma, ki so padle pod policijskimi sabljami, ali pa zadete od krogel iz pušk vojakov in žandarjev. Tudi na Ogrskem in na Hrvatskem spe žrtve tega režima v grobovih in menda ga ni v Avstro-Ogrski večjega industrijskega kraja, v katerem ni delavska kri močila zemlje.

Posebno kruto in brezobzirno je pa ravnala dunajska kamarila z Jugoslovani. Delala je z njimi kot so nekaj c. kr. krvniki vladali na Beneškem in v Lombardiji. Prebivalci v Slavoniji, na Hrvaškem, v Dalmaciji, Bosni in Hercegovini so morali molčati. Zanje ni bilo tiskovne in zborovalne svobode. V alpskih deželah in na Primorskem so vladali fevdni grofi starih imen kot cesarjevi namestniki, ki so proglasili takoj obsedno stanje, če je ljudstvo postalo glasno, da so ložje z najbrutalnejšimi sredstvi takoj v začetku potlačili ljudsko gibanje. Zandar, policaj, ječa in vešala so bila vzgojevalna sredstva teh "plemenitih" cesarskih namestnikov in deželnih glavarjev. Imeli so najete agente provokatorje, izvržek človeštva, ki so na komando od zgoraj, snovali "zarote", da so lahko brutalno nastopali proti ljudstvu in lagali vsemu svetu, da tam na jugu žive sami zarotniki.

Take so bile razmere pred vojno v črnožolti monarhiji.

Po izbruhu vojne je dunajska kamarila še hujše divjala proti Slovincem, Hrvatom, Srbom in Čehom. Kakor so nekoč zdihovali najplemenitejši zastopniki italijanskega nacionalnega gibanja Silvio Pellico, Federico Confaloniere, Castiglia, Foresti, Maroncelli in drugi v državni ječi na Spielbergu, tako so sedaj osumljene Slovence vlačili na ljubljanski grad in jih vrgli v zatohle celice. Tudi krvniki so imeli med Slovence, Hrvate, Srbi, Čehi in Poljaki obilo dela. Število žrtev sedaj ni znana vsemu svetu, toda iz interpelacij je znano, da so obesili v enem dnevu v Foči v Bosni 180 oseb in da je bilo Poljakov obešenih okoli 30.000. O eksekucijah Slovencev so prišle v javnost le posamezne vesti, ki govore, da je bilo tudi precej Slovencev izročenih krvnikom.

Ko je umrl stari Francjožef, kateremu je sledilo na milijone kletvic v njegov grob, in je v Rusiji vihar revolucije razprestolil carja, so v črnožolti monarhiji nekoliko odnehali s preganjanji, kajti bali so se, da ljudski vihar udari čez mejo. Vladni lumpje na Dunaju so tolažili narode v Avstro-Ogrski z obljubami, da potlačijo njih vzkipevalno jezo. Komaj je habsburški Korl dobil od nemškega kaiserja zagotovilo, da mu pomaga obdržati narode v stari fevdni sužnosti, je odvrnil masko in poslal parlament na oddih.

Ali narodi v Avstriji niso več tako pohlevni, kot so bili pred izbruhom vojne in v začetku vojne. Vedeli so, da so simpatije Združenih držav in njenih zaveznikov na njih strani in ne na strani njih fevdnega gospoda. Spoznali so resnico, da le poraz avstro-ogrske monarhije na bojišču

prinese njim svobodo. Med vsemi slovanskimi narodi v Avstro-Ogrski vre, na Dunaju in v Gradcu je pa stopilo tudi delavstvo v gibanje proti avstrijski vladni kamarili.

V tem obupnem položaju je avstrijski fevdni gospod Korl ukazal armadi na italijanski fronti napasti. S hipno zmago je hotel vtrditi svojo vladno, narode v črnožolti monarhiji pa ukovati še v hujšo fevdno sužnost. Zbral je tam vso svojo silo, da izvede odločilen udarec. Kako klaverno je končal ta silovit naval! Majhen uspeh prvi dan, kateremu je sledil strahovit poraz. "Avstrijske čete so bile na celi črti vržene nazaj čez reko Piavo", je kratko in jasno sporočil brzojav. Prvi naval je končal za avstrijske fevdalce s porazom.

Ofenziva se ni končala in brzojav poročala, da so avstrijski vladni lumpje odredili v prve vrste češke in jugoslovanske polke, zadaj za njimi so pa Tirolci in Madžari z nasajenimi bajoneti in nabitiimi puškami, da postrele Čehe in Jugoslovane, če ne gredo naprej.

To dokazuje, da so avstrijski vladni lumpje zastavili vse na eno karto, da zmagajo, in da se pri tej stavi poslužujejo najbolj brutalnih sredstev. Čehe in Jugoslovane hočejo pobiti na vsak način. Če ne bodo padli od zavezniških krogel, jih bodo od zadel postreljali Tirolci in Madžari.

Avstrijski vladni lumpje so bili brutalni in zverski pred vojno in v začetku vojne in ostali so krvoločni in nečloveški v sedanji ofenzivi.

Vprav ta izredna brutalnost in sirovost avstrijskih vladarjev dokazuje, da je mir nemogoč, dokler nista Avstrija in Nemčija poraženi, uničena fevdalizem in militarizem centralnih sil.

Združene države in njih zavezniki bodo izvršili blagodejen čin za ves človeški rod, ko starejo moč kajzerja, pruskega junkerstva, militarizma in Habsburžanov. Z.

VSESLOVANSKA SLAVNOST V CLEVELANDU OB PRIHODU PROF. MASARYKA.

Dne 16. junija se je vršila v Clevelandu manifestacija Slovanov, ki je bila brez dvoma najsijajnejša, kar se jih je še kdaj vršilo v našem mestu. To je bila izjemna manifestacija boriteljev za demokracijo, ki bo ostala vsakemu v spominu.

Jugoslovani so bili ob tej priliki sijajno zastopani; zbirali so se na 57. cesti. Ob določenem času se je zbrala velika množica Slovencev. Zanimivo je, da jih je korakovalo pod praporom Slovenskega republikanskega združenja toliko, kot vseh drugih Jugoslovanskih skupaj. Naše vrle zavedne Slovence so prišli na plan v obilnem številu. To je dokaz, da je naše slovensko žensstvo v Clevelandu zrelo razumevati politično situacijo, da se zaveda boja za svobodo našega naroda v domovini in za demokracijo. Slovensko republikansko združenje je zapisalo v program svoje zahteve popolno ravnopravnost obeh spolov v bodoči Jugoslaviji in zavedno slovensko žensstvo bo gotovo z veseljem delovalo za SRZ in njegov program.

Korakanje je otvorila četa slovanskih vojakov iz Camp Perryja, katerim so dale vojne oblasti dopust, da sodelujejo pri tej slavnosti. Igrala je tudi vojaška godba iz taborišča Perry. V ogromni paradi je bilo okoli 25.000 Slovanov, največ Čehov in Slovakov.

V jugoslovanskem delu parade je bila SRZ edina organizacija, ki je nosila različne napise kot: "Welcome Jugoslav Federal Republic", "Down with Autocracy" itd. Kot je bilo razvideti, so se ti napisi obkrenili, ki je opazovalo parado, jako dopadli, kar so pokazali z živahnim odobravanjem, ko smo korakali mimo množice.

Ob političnih se je pričelo veliko zborovanje v Wade parku. Na prirejene modre je bil profesor Masaryk z drugimi vplivnimi možmi češkega in slovaškega naroda, clevelandski župan H. Davis in več drugih odličnih gostov. Ne odu je poleg ameriške zastave vzhajala tudi zastava bodoče češko-slovaške republike, in Čehi so pozdravljali Masaryka kot prvega predsednika češko-slovaške republike.

Sledili so nagovori raznih predstavnikov in zastopnikov Čehov in Slovakov. Zastopani so bili vsi elementi teh dveh narodov od socialista do katoliškega duhovnika in govornikom vseh frakcij so navdušeno pritrjevali.

Ta slova, ki je Slovec opazuje pri Čehih in Slovaki v boju za njihovo neodvisnost, je nekaj izjemnega. Tudi pri nas radi apelirajo na slova, in nam kažejo za vzgled Čehe, med katerimi delujejo slova vse stranke. Da, res je, da delujejo slova za en program, toda za program, ki je vsem skupen. Ta cilj Čehov je republi-

ka, proti kateri ni med njimi nobenega nasprotovanja, kajti oni delujejo za interese ljudstva na podlagi demokracije, ne pa pri raznimi pretvezami za interese kakke dinastije, kot se to dogaja med Jugoslovani. Masaryka že sedaj proglašajo svojim bodočim predsednikom češko-slovaške republike, kajti češka demokracija je premočna, da bi se med njimi izplačalo delovanje za monarhistično formo države. Zato vidimo, da so se tudi češki konservativni elementi sprijaznili z idejo republike in tudi delujejo zanjo, kajti Čehi v teh resnih časih, ko se gre za svobodo njihovega naroda, ne poznajo malobrižnosti, temveč delajo vsi, ne glede na to, kateri stranki kdo pripada, katoličani in brezverci, kajti med Čehi je avstrijskanstvo neznana stvar.

Med zadnjimi govorniki je nastopil profesor T. Masaryk, ki ga je ljudstvo burno pozdravljalo. Zanimiv je bil nastop nekakega češkega sarženta, ki je govoril v imenu Čehov in Slovakov, ki se nahajajo v armadi Združenih držav, ki je zaključil svoj govor, "da so Čehi in Slovaki pripravljene boriti se do zadnjega, dokler ne bosta ta dva naroda združena v svobodni demokratični republiki z vami gospod profesor Masaryk kot svojim prvimi predsednikom!"

Zvečer se je vršilo zborovanje v Greys Armory; dasiravno je vladala velika vročina, je bil obsežen prostor skoro popolnoma napolnjen.

Govorili so župan Davis, za njim je govoril Hedges, major v ameriški armadi, ki se je zelo pahljalno izrazil o čeških in slovaških fantih v taborišču Perry, nadalje profesor Plesky, in tudi neki rumunski častnik, ki se je pridružil češko-slovaški armadi v Franciji.

Za Jugoslovane je govoril g. Ivan Zorman, ki se v svojem govoru ni dotikal nobenih organizacij ali strank, temveč je govoril o splošnega stališča Jugoslovancev.

Zadnji je govoril profesor Masaryk, ki je hvalil elije Združenih držav v tej vojni. Dejal je med drugim sledeče: "Medtem, ko med Nemci vlada misel, da je cilj država, in ljudstvo le sredstvo, pa na drugi strani ves demokratičen svet smatra, da je pravi vzrok obstoja države ljudstvo, ter da je država le sredstvo."

Zborovanje se je zaključilo ob sviranju maršeljeze.

Dan pred to slavnostjo, v soboto 15. junija se je vršil sprejem profesorja Masaryka v ožjem krogu. Ob treh popoldne so zbrali zastopniki slovanskih organizacij v hotelu Hollenden. Zastopani sta bili tudi SRZ in SNZ. Od republikanskega združenja so bili poslani trije delegatje, med tem, ko je zastopalo clevelandsko podružnico SNZ kar osem delegatov. Pozdravni govor je imel član mestnega kluba. Po končanem govoru je bil predstavljen

različnim deputacijam in posameznim zastopnikom, s katerimi se je prav prijazno razgovarjal. Govoril je z vsakim le nekaj minut, toda to je zadostovalo, da je pove dal svoje težnje. Z zastopniki slovenske narodne zveze je imel le kratek razgovor. Kaj so mu pravili, nam ni znano, ker nismo prisluškovali kot so oni pri našem razgovoru. Sicer pa, nas tudi ne zanima. Ko so mu povedali zastopniki SRZ svoje cilje, je dejal, da je tudi on republikanec in da veruje, da ne bo po vojni nobene nove monarhije. On sam deluje za združenje in republiko Čehov in Slovakov. Vedel pa ni še, kakšna razlika obstoja med SRZ in SNZ. Ko smo mu stvar pojasnili, je rekel naj poskušamo če mogoče, dolovati skupno za odcepitev od Avstrije in za združenje. Povedali smo mu, da delujemo in smo delovali že leta nazaj za to idejo, da pa delujemo za združenje, ki bo stalno in ki bo enkrat za vselej rešilo pereče jugoslovansko vprašanje. Čehi nimajo nikake kompetencije, nikakega tekmeča in ne kandidata za prestol v svoji bodoči državi, zato je njihovo stališče za skupno delovanje lažje ker imajo skupen cilj, brez obzira na politične prepričanje in vero. Nam pa so postavili še dinastijo in okleali našo bodočo Jugoslavijo za monarhijo. Mi, kot republikanci ne odobravamo takih zaključkov in deklaracij, ker smo prepričani, da bo prava rešitev jugoslovanskega vprašanja le v jugoslovanski federativni republiki.

Omenil je še nekaj točk, ki jih pa za sedaj še ne bomo objavili, ker hočemo slišati glas tudi od nasprotnih strani.

Tako smo spregovorili nekoliko besed z revolucionarnim voditeljem češkega in slovaškega naroda. Moja je zelo priključnega značaja, je skromen in blag in iz obira mu sije prijateljstvo.

Po "Enakopravnosti."

DOPISI.

Sheboygan, Wis. — Lokalna unija Združenih usnarskih in strojarških delavcev, št. 77, ki je pod jurisdikcijo A. F. of L., šteje sedaj že nad 300 članov. Unija smo ustanovili šele pred šestimi tedni, kar je za to dobo lep napredek organizatoričnega dela. To je tudi dokaz, da delodajalci niso uspeli na z grožnjami in ne z obljubami, da bi zlomili naše organizacijsko gibanje. Delavstvo noče verjeti obljubam delodajalcev, ker ima v tem oziru že preveč bridkih izkušenj. Prepričalo se je, da obljube podjetnikov drže le toliko časa, da se potlači nezadovoljni duh med delavstvom, potem se jih pa prične zopet izsesavati po stari metodi. Zato je delavstvu potrebn dobra strokovna organizacija, da se združeni bore za izboljšanje svojega stanja. Delavci strojarj in Sheboyganu, organizirajte se sedaj, dokler je še čas; čim prej pristopite v unijo, tembolje za vas in vse ostale delavce, kajti toliko hitreje bomo dosegli zmago in s tem izboljšali naše stanje, ki ne bo v prid samo nam, nego tudi našim otrokom. Ne bodite med zadnjimi, ki bodo vpisali svoja imena v člansko knjigo unije. Naj ne bodo Slovenci zadnji v organizatoričnem gibanju, nego pokažimo tudi tukaj svojo delavsko zavest, boriti se za izboljšanje našega položaja. Slovenci ne smejo biti med tistimi, ki so pripravljene izdati svoje tovariše v delavskem boju, nego morajo biti sami aktivni borci za svoje pravice. Le, če izigine vsa mlačnost iz ljudi, ki niso še utrjeni, ki še nimajo dovolj pojma o organizaciji strokovnega delavstva, bomo lahko priborili pripoznanje naših zahtev. Družbe vedno računajo v boju proti delavstvu na nerazodne delavce, ki postanejo malodnašni v boju, pa priro izdajati atanovske tovariše s tem, da priro služiti namenom družbe direktno ali indirektno zlomiti odporno silo zavednega delavstva. Imejte na vidiku to, da se unija bori za izboljšanje vašega socialnega stanja, za boljše življenske pogoje delavcev. Vse, kar slišate nasprotnega uftji, prihaja iz podjetniških virov, ker bo radi z zavijanjem, sumničenji in drugimi takimi sredstvi udskili delavsko gibanje še v kali, da bi bil poraz delavstva toliko večji in zmagovalni triumi družb toliko sijajnejši.

V nedeljo 23. junija se vrši v nji agitatoričen shod in se v nudi zadnja prilika za pristop uniji za malo svoto \$1.50. Čuli ste slovenskega govornika in dege, ki vas bodo navdušili za naših stremiljenjih in vam pojasli, zakaj je potrebno, da smo organizirani, in to čim prej je bolje.

Pripeljite s seboj na ta shod še prijatelje in znance, ki še niso član unije. Prepričali se bodo, je pravica na strani delavstva, ne zahtevamo nič drugega, nam gre; prepričali se bodo, da delamo nobene krivice družbi, nego zahtevamo le nekoliko bolj življenske pogoje za nas. Zato na delo za delavske interese.

Shod se vrši v Delavski dvor tretje nadstropje nad Thomas lekarno, vogal 8. ceste in New York ulice. Pričetek shoda ob zvečer. Na ta shod so vabljeni di žene in dekleta, ki so vpisli v strojarjah. Slova jači, nesli tlačil. Pridite vsi brez razlike shod 23. junija.

Slovenski delavci

Iz Karpatov pri Conemang — Iz Karpatov se ni bilo dop v našem dnevniku Prosveta (v zmoti, kajti iz vaše naselb smo imeli v tem listu prioben pis pred par meseci. Op ure zato sem se jaz namenil napis nekaj stavek, da se naša naselbina razglasi v javnosti.

Delavskih razmer ne bom omenjal, ker so v splošnem tu take, kot jih opisujejo dopvalci iz tukajšnjih okoliških selbin.

Rudniki v tej okolici obratjo s polno paro in tudi zasluje primeren, ker družbam manjkajo delavskih moči. V 133 številki "G. N." sem tal dopis iz naše naselbine, v terem omenja rojak Josip I stik, da smo ustanovili 28. apr t. l. pevsko in izobraževalno društvo Veseli Planince in da to dštvo priredi v nedeljo 30. jun svoj prvi piknik.

To poročilo ne odgovarja po noma resnici, kajti društvo Vesel Planince se je ustanovilo že lsko leto in svoj prvi piknik imelo 30. septembra 1917. Piknik se bo vršil 30. junija bo drsprieditev te vrste društva Vesel Planince. Rojak Levstik mo ni bil v tej naselbini preteklo to, pa je prišel nekoliko v p tislavje s svojim poročilom.

Tudi omenja v nekem porlu, da smo večinoma vsi slo med seboj, pač pa je nekaj tak ki se nagibajo na nasprotno stran. Zelo bi me veselilo poznati tične rojake; tudi bi me to regugibanja, kdo so ti rojaki. "Vlečejo na nasprotno stran kajti v kolikor je meni znano, vsi naklonjeni društvenemu g nju imenovanega društva in poznani nobenega, ki bi mu nasproten. Če pe katerega ne seli aktivno sodelovati v te društvo, s tem še ni rečeno, mu je nasproten.

Društvo Veseli Planince se dovolj utrdilo za nadaljnje dvanje in ima tudi precej dob moči v pevskem zboru, ki so t dobro izveščane. Pač pa mu primanjkovalo nekoliko več "cipline," zato je bilo že skoro magalo.

Poročevalcu pa svetujem, se drugič bolj informira o st ri, da bo poročilo, četudi nedno, soglašalo z resničnimi raz rami.

Ena stvar je, za katero se jaki v tem okraju zelo zanima namreč avtomobili. Skoro v ki hiki ga že imajo in seveda ki soferja. Ob lepem vremenu gleda vsa naselbina kot ena v ka gorazla.

Rojaki, ker se že zanimamo druge stvari, zanimajmo se še ustanovitev lastnega podporn društva, da ne bo treba hoditi u ilije daleč na seje.

Ludwik Mohar

300 KANADSKIH VOJAKOV POBEGNILO IZ VEZBALNEGA TABORA.

Watertown, N. Y. — Prva kanadskih vojakov od tri sta, so pobegnili iz vezbalnega tabora v Brockvillu v soboto včeraj v okrajni ječi. Pri se nahajajo v okrajni ječi. Pri se jih v Redwoodu. Vojaki najo slabo ravnanje kot vzrok odstranitve iz vezbalnega tabora brez dovoljenja.

Narodajte in širite svoj "Prosveto."

LUTERANCI.

Historičen roman. Spisal Anton Koder.

(Dolje)

Počasi se je vozila kočija, kajti tedanji neokretni, le na moč, prostornost, dolgotrajnost izdelani gospodski vozovi in pa alaba cesta zavirali so elegantno vožnjo današnjega časa.

Poslednje je bilo neizkušenemu kočijažu Jarneju Knaflju povšeči. Časa je imel dovolj za premislek, kako se na ozkem potu izogniti temu ali onemu nasproti se pomikajočemu vozu, kako vladati konje na ovinkih in voglih ter povrh še zabavati mlado gospico v kočiji.

V srednjem veku in tudi še v času naše povesti imela je bogata gospoda po gradovih najete posebne ljudi, dvorske norec imenovane, ki so jo spremljali povsod in kratkočasili s svojim neutrudnim humorjem in neusahljivimi burkami.

Manjši graščaki in manj premožni, katerim je bil poseben norec predrag, jemali so najraje v službo sluge in kočijaže s navedenimi lastnostmi, in po oceni poslednjih oškodoval se je takov posel boljši kot po ročnosti in zvestobi.

Malo je veljal torej kočijaž, ki je molčal sede na kozlu; to je tudi dobro vedel naš Knaflj. Zaradi tega je jedva izpeljal iz brdskega dvorišča zavrtil svoj kočijaški život za devetdeset stopinj okoli svoje osi, zvil usta in obraz v smešno podobo, poklonil se globoko gospici in pristavil: "Baronesa zlahtna, moji konji imajo spredaj tri sto griv in ene pol, baš zdaj sem jih prešel. Tiste pol so izgubili večeraj, ker so luteri Knaflja iz Kranja nosili, ki se je s škofom Urbanom spril in je jezik za nekaj vatlov predolg imel."

Smejala se je baronesa Strmolska, da so se ji jamice delale na licih in da je dve vrsti kakor biseri svetlih zob pokazala svojemu tovarišu na kozlu, in niti opazila ni, kako je porabil kočijaž to prilikost, da je pogledal globoko v njene plave oči, ki so ji iskrale pod rumenimi kodri.

"Ali je res tako lep in mlad tisti luteranec kranjski!" vpraša potem baronesa kočijaža; kajti že prvi njegov dovtip, če kdo temu verjame, vzbudil ji je simpatijo do njega.

"Ali ga še niste videli?" odgovarja smeje se voznik. "Takov je, pravim vam baronesa zlahtna, da ga hodijo ljudje deset ur daleč gledat, celo iz Ljubljane priromajo v Kranj, posebno pa mlade žene in dekleta. Vsaka poslednja pa ali verjame njegovim lepim besedam in postane luteranka ali pa zblazni, ker je deklicam prepovedano zaljubiti se v duhovnika, ki se ženiti ne sme. Povem vam, tudi jaz sem ga šel poslušat v Kranj in staviu kar hočete, da bi me bil tudi preveril in zapeljal, ko bi bil ženska, in žal mi je bilo skoro, da sem mož, ubog grajski norec in kočijaž, ko bi bil lahko kaj drugega, kaj več, če bi ljudje čutili, da hodijo v temi, ko sije jasno sonce."

Čudno so odmevale te besede govorjene v smehu in z nekako grenko ironijo v srei mlade gospice.

Vedela ni, ali bi se jim smejala ali pomilovala svojega voznika, ki družil tako nerazumno norčijo z resnobo.

Poslednjega se aicer ni upala, akoravno si ni mogla skrivati misli, da je to nekakov poseben kočijaž, bolj nežen, priljuden, omikan od drugih in — lep, mnogo prelep za takov posel.

Tihota je bila potem na gospodskem vozu nekaj časa.

"Smešen sem in smešim se sam, prokleta osoda!" dejal je Knaflj sam pri sebi. "Vendar nočem zdat, kar smo si naložili. Nevredno je moškega imena dejanje, ki se opušča sredi pota."

In trenutek pozneje je pokazal, da je mož beseda nasproti svojim nazorom; kajti zopet je zavrtil život na kozlu proti svoji gospici in šale je izbijal in dovtilje lovil. In čudno, kakor da bi se lila situacija med grajsko hčerjo in njenim voznikom izpremenila iz norčije v prijateljsko, tako je tekel odselej njun pogovor. Če ne naravnost, a po umetno stavljenih vprašanjih je zvedela gospica, da je njen voznik dober Knafljev znanec in zveden v njegovih idejah, ki so se ji dozdevale jako bistro umne, ter da je bil stoprav dni v službi na Brdu in da ga je ponudil Brdski oskrbnik za kočijaša njenemu očetu.

Veselila se je skrivaje poslednjega; kajti prijetno se je odlikoval njen voznik od dosenjih strmolskih starih kočijašev, povrh je jako dolgočasno doma, ker oče ne sprejema pogostih pohodov in je malobeseden.

Tako globoko se je zapletla neizkušena deklica v to bodočo izpremembo na njenem domovanju da je v svoji najzgovornosti odkrila celo svojemu vozniku, da hoče prositi očeta, da ga gotovo sprejme v službo in olje odškoduje od dosedanjih kočijašev; in kako bode prijetno, ko se voznika potem z domačimi konji, ki so mnogo lepši od brdskih, in kako da rada jaha svojega konja, ki ga je dobila od Kriškega grajščaka itd.

Med takim pogovorom sta se vozila naša znanca proti Strmolu, in Knaflj je nedvomno pozabil za nekaj časa, kako se je izpremenila nenadno njegova osoda; kajti vesel je bil, kakor nekda, ko se ni poznal boja v prsih, tedaj ko je še veroval vsemu, kar ga je njegova ranjka mati učila, in tedaj ko je prvič čutil blagodejno moč ljubljene ženske do moškega srea.

PETO POGLAVJE.

Sovraštva katoliških Gorenjcev proti javnim in skrivnim luterancem v okraju Kranjskega mesta postajala je večje in večje. Gonili so jih in zasledovali kakor zajee te luteri ljudi, tako so jim namreč zvali, in gorje mu je bilo, kdor je prišel v pest razgadenemu kmetstvu in njegovim ovađuhom.

Jeza in razkačenost je segala tako daleč, da so hodili kmetje zvečer poslušat pod okna svojih sosedov, ali upletajo v svojo večerno molitev tu-

di "Češeno Marijo" in ali izpuščajo, kedar pol-dne zvoni "Angeljako češčenje". Več potov se je primerilo potem, da je pogorela čez noč hiša skrivnega luteranca, in nihče ni zvedel, kdo mu je posadil rudečega petelina na streho. Niti gasti in ne pomagati niso sosedje hoteli takovemu nesrečniku.

"Verski fanatizem je najbolj silna in nepremagljiva moč na svetu, ki miruje le tedaj, kedar je zadušila vse svoje nasprotje ali pa se uničila sama v lastni slepi strasti," pravi neki zgodovinar.

Fanatizem v priprostem ljudstvu pa je erifnja, ki za svoj namen uniči najlepše vezi prijateljstva in sorodstva ter živi le strasti in obljubljenemu plačilu, brez katerega, naj si bode duševen ali materijalen, ni fanatizma pristavljamo mi temu izreku.

Enak je bil položaj tudi v dobi verske preukcije na Slovenskem. Izdajalec luteranstva niso bila obljubljena samo duševna plačila, temveč tudi denarna darila od posvetne gosposke.

Ni čuda torej, da so se skušali ne samo podkupljenci, temveč zlasti glavjarji in sodniki posameznih mest in okrajev, kdo bode prekosil drugega v gorečnosti proti krivoverstvu in preganjanju njegovih prijateljev.

V tem oziru se je odlikovalo tedaj posebno mesto Kamnik. Še bolj kakor v starodavnem Kranju, razširilo se je bilo med kamniškimi mestjani in okolščani luteranstvo, in navdušeni so bili zanj najbolj imoviti posestniki in celo v obilnem številu ženski spol.

Zakrivil je neki to nevedoma naš znanec Knaflj, ki je kaplanoval prvo leto svojega pastirovanja v Kamniku in se je priljubil zaradi priproste vedenja in veselosti meščanom in je morda sem ter tja v veseli družbi tudi premalo tehtal besede.

Ker je tudi nekoliko prerad občeval z žens-
stvom, in so govorili hudobni jeziki, da je prevelik prijatelj lepe, mlade mestjanke, vdove Stobe, premetil ga je škof Urban v Kranj.

Tu je pokazal Knaflj prvič javno in odločno svoje luteranstvo v govorih in pridigah proti duhovskemu celibatu itd.

Če trdimo, da je bila žena, lepa žena kriva njegovega renegatstva, okrepčujemo le stari slovenski pregovor, ki pravi: "Kar hudič ne more storiti, baba izvrši."

Ves Kamnik je obžaloval, da mu je odvzet tako ljubezniv mož, najhujše pa je bilo to zadelo mlado vdovo Stobe. Verjeti nečemo, da je imela s Knafljem že tedaj ljubezensko znanje, a resnica je, da se je bila ona zaljubila vanj z največjim ognjem svojega po ljubezni hrepenečega srea in da je pretresovala pogosto in natančno ideje nove vere in se vnela zanje, če ne iz prepričanja, vsaj iz sodbje, da ni nemogoča in brezkoristna njena ljubezen do Knaflja, ko bi se hotel tudi on ogreti za luteranstvo.

To našo sodbo potrjuje najbolj resnica, da je mlada vdova Stobe v enem letu po Knafljevem odstranjenju pridobila pol Kamnika in njegove okolice za nove verske ideje in da si je upala celo na javne trge sklicevati ljudske shode, kjer je pridigovala v luteranskem smislu.

V tem poslu jo je podpirala posebno njena prijateljica pekovska hči Marija Šelebrin, jako pogumna mlada deklica, ker ji je postal njen ljubček nezvest ter odšel v samostan, in pa jako vplivni mestni pisar Naglič. Kot posebno navdušeni meščani za novo vero so znani iz one dobe tudi še Simon Voglar, Matja Goriček, Urban Kos in Jurij Kriškar.

Stoprav resno postopanje deželne in duhovske gosposke proti krivoverstvu, ki se je pričelo s škofovo pridjo v Kranj, naredilo je precejšnjo črto čez javno luteransko razširjanje v kamniški okolici.

Posebno mestni sodnik Gregor Kramar se je vpilal z vso silo in odločnostjo proti luteranstvu in je strahoval razširjevalce brezverskih idej, kolikor mu sta pripuščali njegova ne baš majhna gosposka moč in oblast.

Zaradi tega je naravno, da so morali skrbeti ondodni luteranci ne le za svojo osebno svobodo, temveč tudi kako bi se pospeševala verska zadeva skrivaj in uspešno. Izpreminjali so torej odselej svoja zbirališča, ogibali se mesta in njegove gosposke ter si izbirali za sedaj prostorno Bobkovo hišo v bližnji vasi Podgorje, za svoje svestišče.

Ondi so pridigovali, podučevali nove ude, opravljali svojo božjo službo, krstili luteranske otroke in poročevali zakonske pare. Na pokopališču Podgorske cerkve svetega Miklavža izbrali so si celo poseben prostor, kjer so pokopavali mrlje iz vse kamniške okolice.

Poslednje je trajalo brez ovir najmanj deset let. Šele nadvojvoda Karl je prepovedal a postavo z dne 28. novembra 1564 te protestantske konventikle v Podgorju, kakor jih imenuje zgodovinar. In zopet je bil kamniški mestni sodnik Kramar pooblaščen, da je z vso svojo sodnijsko močjo nadzoroval omenjeno zapoved.

Povrh so se razpisala tudi posebna darila za denuničarje in preganjanje protestantov. Tri st srebrnikov, v tedanji dobi gotovo lepo plačilo, je bilo obljubljenih vsakemu, ki pripelje ali ovađi oblasti živega luteranca; kdor ga pa skriva in podpira, izgubi vse svoje premoženje in povrh se mu prisodi še toliko in toliko palice na golo truplo in se izpostavi na kamniškem trgu privezan na sramotilni steber, kjer ga ima pravico psovati in zaničevati vsak gledalec, kolikor se mu poljubi. Lahko je razumljivo, da so imeli kamniški luteranci žalostno usodo in hud boj po tej ostri naredbi.

In ravno v takem položaju zvedo nato še novice o razbitju protestantstva v Kranju in da je izginil brez sledu njihov up in skrivna pomoč, kaplan Jarnej Knaflj. Neki so trdili, da je bil ubit na svojem begu, drugi, da je utonil, vržen v Koko, tretji pa, kar jih je najhujše zadelo, da je celo prekleal svoje prejšnje krive nauke in je prosil ljubljanskega škofa davno odpustčanja.

(Dolje sledi).

Kraljica Dagmar.

Zgodovinski roman. Spisal Benal Trebinsky.

(Konec.)

Tam je za me najprimernejše delo. Z Bogom... Draguška... neizmerna hvala ti za tvoje ljubezen... za tvoje prijateljstvo, za tvoje odpuščanje. In kadar vstane proti tebi kak sovražnik... bodeš čula, da bode vitez v temni jekleni opravi vedno proti njemu...

"Na našem dvoru najdeš vselej, kadarkoli prideš, najodkritosrenejše prijatelje..."

"Pozneje kdaj Draguška..."

Brodnik je z nekaj skoki stal na drugi strani skal...

In za nekaj časa so zopet zgani-
le sani, zazvonili so zvončki, in nato je vse švigalo mimo oči...

Brodnik Černin Sebehrd je se-
del na najvišji skali in nepremi-
no zrl za odhajajočimi...

"Naj nikdo več ne izve moje-
ga imena, razto ker sem mislil
končati tvojo srečo, draga duša,
srečo, katere zarja ožarja miljo-
ne glav in prodira v srea miljo-
nov... Z Bogom... Z Bogom
na veke... Draguška... mo-
ja!"

Nato je nameril v stran, kjer
je imel skrit meč, oklep, čelado
in ostroge...

Ta dan kakor tudi v bodoče so
ga zastopji pričakovali ribiški o-
troci v pobrežnih kočah...

Nikdo več jim ni prišel pripo-
vedovat bajk o kraljici Dagmar.

Vendar so jih vedeli dosti, ne
pozabijo jih, pripovedovali jih bo-
do svojimi vnukom, da se jih bo-
do spominjali do najpoznejših ro-
dov... In še takrat so znali o
ljubljeni kraljici krasne popev-
ke...

XIX.

Na kraljevskem gradu v Ring-
stedtu so bili v dvorani kralj Val-
demar s sinčkom in posušeni sta-
rec s skalnih sedel za Roedby z
Jitrencom.

Za trenutek je zavladala tihota.
Samo mladi Valdemar bi bil rad
starega imenskega strica nekaj
vprašal; toda ni si upal.

Jitrenec je bil izmed vseh naj-
otožnejši...

Kralj mu je že večkrat prigo-
varjal, naj se ne uda za žalosti...

Toda Niklotovič je bil, kakor
da ne sliši... V mislih mu je
bila neprestano njegova žena, ki
blodi po svetu in straši od daleč
ljudstvo s svojo grozno prikazni-
jo... Proklinjajo jo, bežijo
pred njo, najstrašnejše dogodke
si pripovedujejo o nji... Nesre-
čna, dobra njegova žena!

Niti slutiti ni, da je Jitruška
na kraljevskem dvoru, da je že
zdrava, da popravlja po njem...

Prišla mu je na misel bodrska
dežela, kamor se odpravi nada-
ljevat in če mogoče, tudi do-
končat delo očeta Dobrogosta. Že
je hotel vse svoje dostojanstvo
položiti v Valdemarove roke, to-
da kralj je lahko namignil z ro-
ko, naj še nekaj trenutkov poča-
ka... Vlada je začel pogovor o
poslednjih zmačah ter vprašal
Jitreneca po tem in onem; toda Ni-
klotovičevi odgovori so bili kratki.
Sam se ni spustil v govor.
Kralj je vsak trenutek vpil oči k
vratom sosedne sobe. Naenkrat so
se odprla, in na pragu se je prika-
zala kraljica v oblačenem oblačilu,
na njeni strani pa gospa, vsa za-
galjena v zavoj...

"Kaj bi dal, knez, če bi stala
pred teboj tvoja soproga!"

Kraljica Dagmar se je po svoji
navadi najprijazneje smejala.

"Kaj bi dal za to, svitla gos-
pa? S svojim življenjem bi
odkupil njeno..."

"Ali bi jo sprejel zopet kot svo-
jo soprogo?"

"Svitla gospa... Odpusti mi
odgovor..."

"Torej... tu ti jo dovažam."

Jitruška si je vrgla zavoj z ob-
raza in se z lahkim vzklikom vr-
gla Jitreneu v naročje...

"Moja dobra, draga žena..."

V kraljevi dvorani je vladala
tihota; slišati je bilo le zatajeva-
nje lhtenja...

Onemogli starec, nekdanji
škof Valdemar, se je tresel po ce-
lem telesu... V Jitrenevi sopro-
gi je spoznal morskno ženo, kate-
ro je poslal v Ringstedt s pismo-
m v katerem se je odrekel celemu
kraljestvu za tri lase z glave kra-
ljice Dagmar... V njegovem o-
nelem obličju se je zrcalila vsa
notranjost nesrečnega starca, a o-
koli ustne mu je igral dolgotra-

jen smehljaj... Videti je bilo,
kakor da se tudi njemu temino,
ki so ležale na njegovi duši ka-
kor nagrobni kamen, naenkrat ra-
zblinjajo v najjašnejši dan... Tu-
di je vse drugače gledal okoli se-
be in šele zdaj opazil, da pada po
njegovem telesu do tal v neštevil-
nih gubah oblačilo iz težkega, dra-
gocenega svilnatga blaga...

"Ali se poznata?"

Jitruška je gledala starca z za-
čudenim pogledom.

"Videla sem te v groznih sa-
njah, častiti oče... Bila sem mor-
ska žena, sam Bog ve, kako sem
rišla iz svoje domovine v tukajš-
nje kraje. Ti si bil takó nesre-
čen. Hotel si tri lase za me in za
se... Jaz sem bila poslanica. Na-
to sem se prebudila..."

"In pri meni so taki sni traja-
li cela leta... Srečna si še, da si
se prebudila tako hitro..."

"Vajin sestanek vama je bil a-
bema v blagor..."

"In povzročiteljica tega bla-
ga si ti — ti gospa dneva, jasna
naša kraljica! Zmagala si prepri-
med soročniki, kugo si preprodila
in odvrgla si si morskó ženo," se
je izviló iz treh grl obenem, iz
grl Niklotoviča, Jitruške in strica
Valdemara. "O hodi — hodi Dag-
mar nam vsem v najpoznejše ča-
se!"

Na steni je med spomini iz do-
movine še vedno visel posušeni, že
razpadajoči venec s svetovaelav-
ske dobe. Kraljica Dagmar ga
je skrbno čuvala, da bi se ne iz-
gubil niti en listič. In vselej, ka-
darkoli so obstale na njem njene
oči, ji je prišla na misel Dragomi-
ra, nekdanja soproga Vratislava-
va, in z njo tudi slovesne besede
iz ust onega pripristega starca...

Danes je bilo videti, kakor da
se posušeni lističi na njem izpre-
minjajo v najkrasnejše zelenje...

Pravniukinja Dragomira je res
postala danskim dečkom Ljud-
mila in prinesla slovenskim ve-
jam na severu olajšanje in uteho,
čeprav samo za dobo svojega živ-
ljenja. In pri spominu na njo še
danes blagoslovlja ves danski na-
rod češko ljudstvo, iz katerega
je izšla najslavnejša njegova kra-
ljica: Dagmar — gospa dneva.

Milko Vogrin.

Novela. — Spisal dr. Stojan.

I.

Mrzel veter je bril v začetku
meseeca maja leta 1878 po dunaj-
skih ulicah. Zima se je že poslav-
ljala od zemeljskih prebivalcev in
bila v nočeh zadnji boj s prelubo
in nežno spomladjo. Dnevi so si-
ceer že postajali precej topli, drev-
je je poganjalo, in tampatam so
čreknje že stale v najlepšem evet-
ju, a lahkoživi Dunajčan se je mo-
ral le še v svojo zimsko suknjo za-
vijati, ako ga je tiral spamec o
polnoči ali šele pozno proti jutru
domov. Ostri sever je zjasnil noč
pred dnevom sv. Gregorija. Zvez-
dice so mirno migljale na nebe-
škem svodu, spremljala jih je ve-
na jim tovarišica, blede mesečna
krogla. Hrup in šum po ulicah je
potihnil, polnoči je veličastno od-
bila ura na Štefanovem domu. Po-
čivalo je mlado in staro in sanjalo
o boljsem nadzemskem življe-
nju, le tupatam se je poganjala
s hitrimi koraki kakšna nočna pri-
kazna v svoje domovje, zavijajoča
se v toplo obleko pred hudim ve-
trom, a ne meneč se za blede luno,
ki plava med tisočermi zvezdami
nad dunajskim mestom ter raz-
svetljuje tihe ulice.

Ura je bila ravno dve. Nje glas
je odmeval kakor meč razvalina-
mi starodavnih, zapuščenih gra-
dov. Obenem pa se čujejo krep-
ki koraki, ki tolčejo po tlaku, ka-
kor da bi šlo za stavo. Jek se raz-
lega po dolgi ulici, a kakor bi tre-
nil, utihne. Pred hišo grofa. Ko-
narskega ustavi se črna moška po-
stava. Bil je dr. Milko Vogrin, do-
mači učitelj pri grofu Konarskem;
moč v tridesetem letu svoje staro-
sti, visoke, lepe rasti, po svojem
obnašanju in bradi bolj aristokra-
tu podoben, nego sinu priprostim
slovenskih starišev, ki si s poduč-
evanjem služil kruh. Hlastno iz-
vleče desnice iz suknje, v katero
se je zavijal, pozvoni ter pričakuje
težko vrtnjarja, ki bi ga rešil so-
ne, mrzle sapa. In kakor se več-
krat prigodi, da mora človek na
to, kar najbolj zeli, čakati, in da

mu med tem minvte in sekunde,
nestrpilive postajajo, tako se je
godilo to noč tudi Milku Vogri-
nu. Zatorej se enkrat med kletvico
ves nevoljen pozvoni, in slednjič
prikolovrati vendar hišni čuvaj s
svetilnico v roki ter ga reši — z-
nanje nevihte.

Milko Vogrin je prihajal domov
z domače zabave pri velikem obri-
niku vitezu Karolu Skenovskemu.
Vitez Karol Skenovski je bil velik
bogataš. Njegovo bogastvo je zla-
sti naraščalo, odkar je bil začel za-
lagati avstrijsko armado s suknom
za plačilo; prej je bil priprosti obri-
nik na Češkem. Ko se je preselil
na Dunaj, spoznal se je z višjimi
krogi, postal vitez železne kron-
trčnega reda za svoje obrtniške
zasluge, a vsled tega je občeval
bolj z aristokrati nego svojimi
prejšnjimi znanci in prijatelji, ki
so ostali prosti, četudi pošteni ple-
bejci. Z grofom Konarskim je bil
spoprijaznil, ko je bil ta general
intendant v avstrijski armadi
in posebno njemu se je imel zaha-
liti za premoženje, katero mu je
prihajalo večidel le po tem, da je
armado s suknom iz svojih treh
tovarn zalagal. Vahil je torej gro-
fa Konarskega in grofinjo Konar-
sko na vse večerne zabave, katere
je prirejal, a ne toliko iz hvaleč-
nosti, kakor pa da diči svoje dru-
štvo z grofovskim plemstvom.

Obiteljske razmere Skenovskega
bile so prav prijetne in srečne.
Njegova žena Berta bila je pripro-
sta gospa, ki ni mogla v prirojeni
ji pristosti zatajevati svojega če-
škega pokolenja, katerega se pa
tudi kot pametna žena ni sramo-
vala. Moža je osrečila z dvema o-
trokoma, sinom Rihardom in hčer-
jo Olgico. Rihard je bil že v tret-
jem letu svojih pravoslovnih študij,
Olgica pa nežna osemnajst-
letna gospodična, vzgojena pod
varstvom svoje skrbne matere, ki
je ljubila slovenski otroka, kakor lu-
bijo prave metere svoje otročice.
Otroka sta se vzgojevala v strogo
nemškem dnuh, četudi jima je bila
mati prava Čehinja in oče Slovan
po krvi, a žalibog ne po duhu;
kajti Skenovski ni bil politik, am-
pak le obrtnik, ki gleda le na do-
biček in svoj prid, a ne na narod-
nost.

V višjih krogih je Skenovski li-
kal le nemške znanee in plemenita-
še, a za slovenske plemiške kro-
ge se je malo ali pa celo nič bre-
gal, sramoval se je svojega češke-
ga materinega jezika in se le po-
ganjal za pravice nemškega obr-
tnika in naroda, ter preziral želje
slovenskih svojih sobratov. Ske-
novski, prej še na češki zemlji o-
mahljiv v svojih političnih nazo-
rih, postal je, odkar je živel na
Dunaju, trd Nemec, privrženec
nemških židovskih novim, ker si je
od njih največ dobička pričakoval.

Kakor se pa obrtniki in visoka
gospoda sploh le malo poganjajo
za odgojo svojih otrok, tako je bi-
lo tudi pri Skenovskih. Sin Ri-
hard je hodil v schottenfeldsko
gimnazijo. Ker pa je bil sam sebi
prepuščen in svoj gospod razven
šolskih ur, godilo se mu je sprva
slabo. Ko se je njegov oče pre-
pričal, da mu sin po volji ne na-
preduje, poprosi ravnatelja na
imenovani gimnaziji, svojega ne-
kdanjšnjega součence, naj preskrbi
dečku Rihardu pridnega in zanes-
ljivega učitelja. Usoda je hotela,
da je prišel Riharda podučevati —
Milko Vogrin, ki je bil tedaj filo-
zof ali pravzaprav slušatelj mate-
matike in fizike na dunajskem
vsenčističnem. Poduk Vogrinov je
imel velik uspeh, Rihard je pod
njegovim vodstvom dobro napre-
doval in napolned je že Vogrin po-
čel mlado, desetletno Olgico po-
učevati. In to veselo ter prijetno
službo je opravljal v zadovoljstvo
starišev, dokler ni šel, ko je do-
končal svoje izpite, za suplenta na
celovški gimnaziji.

Z veliko hvalečnostjo in dobrim
honorarjem odpustil je Skenovski
učitelja svojih otrok, Milka Vo-
grina, ko je odhajal z Dunaja, ter
mu obljubil svojo pomoč, ako kdaj
mu potrebuje. In res, prišel je
čas, da je storil Skenovski svoje
obljubo. Štiri leta pozneje pride
obljubo. Milko Vogrin nazaj na Dunaj, in
tudi dobi po posredovanju viteza
Skenovskega službo domačega u-
čitelja pri grofu Konarskem.

(Dolje.)

Stara gospa na vlaku: "Na le-
terem koncu naj izstopim?" —
Raztresen sprevodnik: — "Ve-
eno je gospa, kajti vlak se bo v-
stavil na obeh koncih."